

1944 En Condor styrter på Torp øvre i Malvik

Den 14. august 1944 holder Jon Leistad på å hogge ved på hjemgården Torp øvre. Han var 16 år, fjorårskonfirmant og på vei inn i de voksnes rekker. Det var nok av plikter på en gård. Hesjing hele sommeren, for deretter å få høyet i hus. Denne onsdag formiddagen befinner han seg i vedskjulet. Det går fort å kløyve litt ved, der han tenker over livet, om krigen snart er slutt og hva fremtiden vil bringe. Ikke fordi han verken hadde utfartstrang eller ønsker om utdanning, han skulle nok overta og hadde innstilt seg på det. Men krigen brakte også folket på Torp ut i den vide verden. De snappet opp utviklingen gjennom jungeltelegrafene.

*Oktober 2005 på havaristedet på Torp
Morten Moe, Heinrich Biberger, Tanja Biberger, Elisabeth Biberger,
Anton Biberger og Jon Leistad*

Ryktene gikk, og de som lyttet ved hjelp av illegale radioer tok de andre med på stadige reiser. Det og det frontavsnittet prentet seg inn. Geografiske navn florerte gjennom meldinger om tap og seire. Tyskerne var på vikende front. Etter invasjonen i Normandie tok krigen en annen vending. Nordpå trykket russerne på. Jon Leistad forsøkte å henge med, skjønt de på Torp var på mange måter ganske så heldige. For dem var krigen kun fly som kom og gikk fra Værnes. Ellers var det ganske så faste og normale rutiner.

Mens Jon svinger øksa i vedskjulet, gjennomgår oberløytnant Rudolf Biberger de siste sjekkliste før avgang sammen med sin annenflyger. Hvilket oppdrag de skulle på, er ukjent - og kan i og for seg være det samme. Da heter det seg som vanlig: ”ut på et rutinemessig tokt”. På den åpne intercom'en mellom crewet hadde de ved innsjekk fortsatt den kameratslige mobbingen som i og for seg hadde pågått en stund på skvadronen, og som på nytt toppet seg på vei til flyet. Det var allment kjent at et par av mannskapet hadde et godt øye til et par norske jenter som bodde sånn halvveis midt mellom Værnes og Trondheim. Skipper Biberger lot de holde på med denne vennskaplige ertingen. De måtte få ha den moroa. Crewet var så godt sammensveiset, at han tillot slike sprell. Det ga litt liv i en spent hverdag. Rudolf Biberger var stolt av sitt crew. De hadde holdt sammen et par år, fløyet de tøffeste tokt

Rudolf Biberger (t.v) på Værnes

bombeflygere noen gang hadde gjort, i blitzregnet over London. Fra sin fremskutte base i Frankrike hadde Biberger et stort antall turer inn i konstant *flak*, samtidig som engelske og amerikanske jagerfly var der hele tiden som stikkende bier. Nei, da var fredelige Værnes som et paradys. Toktene nordover mot konvoiene var lange og slitsomme nok, men opponentene få - for ikke å si fraværende. Rudolf Biberger skjønnte at det gikk dårlig for Tyskland. Men han var likevel takknemlig for å få være på nordkalotten, vekk fra den sikre død. Denne takknemligheten delte han med sitt mannskap. Omgangsformen og tonen var deretter. De visste hva de kunne tillate seg. De visste at når det begynte å smelle rundt dem, var dette et crew av den høyeste disiplin og standard. Og best av alle visste Biberger det. Straks før de gikk over til det jobbmessige, nemlig sjekklister og radiotaushet, hadde en av skytterne ymtet frempå om de ikke skulle gjøre en 360 over huset til de to jentene, underforstått svinge en runde og hilse på, det som engelskmennene kalte "*flying the flag*". Biberger svarte: "*Ja, selbstverständlich*". Fem minutter senere setter det store bombeflyet seg i bevegelse nedover rullebane 28. Flyet var en FW 200-C5 Condor, registrering F8+CD, fra 8./KG40. Produksjonsnummer: 0128.

Biberger og hans crew (foto: Morten Moe)

Så langt den fingerte delen av historien, med basis i de rykter som oppstod senere, la oss gjerne si: "tradisjonsfortellingen" som tilsa at et par jenter "holdt på" med tyskere og at enkelte fly av og til var over huset for å hilse på jentene.

Mens hoveddelen av Bibergers Staffel hadde blitt overført til Tyskland i slutten av juli 1944, ble Biberger og hans mannskap holdt tilbake en periode. En av årsakene til dette var antagelig at Biberger, som var Technischer Offizier i sin gamle Staffel - 3.Staffel, overtok denne oppgaven også i 8.Staffel i KG 40, som hadde avløst 3.Staffel på Værnes. Meningen var nok at Biberger og hans mannskap skulle følge etter til Tyskland så snart en ny Technischer Offizier var på plass. Om bord i flyet var Uffz.Helmut Meyer. Han var opprinnelig kommandant på et annet FW200 i 8.Staffel, men var denne dagen med for å få erfaring med innflygingsforholdene til Værnes. Leutnant Markert som var 1.Bordfunger i Bibergers crew, skulle overføres til Krigsmarine, og hadde slengt seg med på turen for å få en slags

avskjedstur med sine gamle besetningskamerater. Det i seg selv en skjebne. Turens reelle mål kan trolig sies å ha vært en kombinasjon av Einweisungsflug og Wartungsflug.

Jon Leistad la i og for seg ikke merke til Condoren med en gang. Han var vant til flydur. Likeledes at flyet kom inn i ulike høyder og fra alle kanter. Likevel var det nok en annen dur denne gangen, da flyet trolig krenket over ganske betydelig. Høy pitch - kombinert med høy vekt, skapte nok en annen lyd mot terrenget enn det som normalt var i det området.

Vitner har forklart at flyet gjorde en sving over nevnte hus, i meget lav høyde - for så å plutselig krenke over slik at den ene vingen tok ned i bakken, sklei bortover jordet, over veien og inn i et lite skogholt, før det kom til ro. Alt dette hører Jon, og han er ute av vedskjulet i det røyksoppene stiger til vers. Jon løper alt han kan oppover, og er den første som kommer til åstedet. Noen tyskere kommer straks etterpå fra det nærliggende ammunisjonslageret. Jon legger merke til at det ikke var brann i selve flyet, men fra den ene motoren som hadde blitt flenget av og trillet langt opp mot dagens E6. Idet 16-åringen måpende og delvis litt sjokket står og ser på dette inferno i damp og vesende lyder, kommer en av crewet ut av restene av flyet og gående mot ham. Dette var trolig obergefreiter Horts Thelemann eller obergefreiter Walter Küster. De var sterkt skadet uten at Jon verken så eller skjønnte det da. Horts Telemann og Walter Küster overlevde selve havariet. Men det heter seg at "de døde senere" av indre lesjoner. Dette fikk Karl Leistad rede på av sykehusprest Tormod Rostad, som bistod ved å bringe de omkomne til Trondheim. Jeg skriver det slik, fordi det viser hvor lett misforståelser kan oppstå hva gjelder utenforstående. Det var nok ikke Telemann og Küster som "døde senere", men Biberger og Neuerbauer. De to sistnevnte levde en kort stund etter havariet, men døde før ambulansen kom til Trondheim. Dødstidspunktet er oppgitt til 12:45. Horst Thelemann ble liggende på Luftwaffe-lazarettet i Trondheim i fem uker, før han ble utskrevet. Foruten et kragebeinsbrudd hadde han store skader i ryggsøylen, men ble så godt som frisk igjen. Telemann døde 20.mars 1987 i Jena. Walter Küster slapp unna med forstuinger og noen skrammer. Han overlevde

krigen og døde på midten av 90-tallet. Den tredje som overlevde selve havariet var prüfmeister Gustav Walther. Han døde fire dager senere. Foruten ham, og de to nevnte, obltm Rudolf Biberger (kaptein ombord) og uffz Heinz Neubauer, omkom ltn Karl Markert, uffz Helmut Meyer, uffz Erich Pfeifer og uffz Frido-Max Sander. I følge tyske papirer havarerte flyet klokken 10:50.

Årsaken til ulykken var selvsagt at flyet kom for lavt og kom seg ikke ut av svingen før det tok ned i ene vingen, igjen som kanskje en følge av såkalt "show-off flyging". Men hva som var den indirekte årsaken til ulykken, får vi aldri vite. Det å fly lavt er ikke noen årsak i seg selv, ei heller det å svinge rundt i en sving. Datidens bombefly hadde instrumenter som visste kritisk krenking etc. Det kunne være tekniske problemer som oppstod på "feil tidspunkt", tretthetsbrudd o.l - det ene like rett / feil som det andre. På den annen side kan det godt være at flyet virkelig nettopp hadde tatt av fra Værnes. Ethvert tungt fly, fullt lastet med drivstoff er meget utsatt for "high speed stall". Det fremgår av tyske papirer at en av de tre som overlevde selve crashet fikk forklart seg straks etterpå, samt en marinesoldat som var øyenvitne - har forklart seg i henhold til det som her er gjengitt.

En flott maldag i 2007 sitter jeg hjemme hos Solveig og Jon Leistad og drikker kaffe i lag med svoger og bror Øystein. Jon legger ikke skjul på at det var tøffe saker dette med å se at de bar frem døde kropp. Han husker at de ble lagt på en rekke i disiplinert prøyserånd, med stor ærbødighet og respekt fra de tyskerne som kom til etter hvert. Det var både trist og høystemt.

De soldatene som ble beordret til å rydde opp, ble boende på låven til Karl og Aslaug i nærmere to uker. Mesteparten av vrakdelene ble kjørt til Malvik stasjon, hvor de ble lastet om bord i et tog. Når tyskerne var ferdige, var det ungene sin tur. Og de fant selvsagt flere ting som tyskerne hadde oversett eller lagt igjen med vilje. Et flyhavari har en tendens til å utgjøre et større område arealmessig enn mange tror. I dag befinner mange deler seg hjemme på Torp øvre. Jon husker riktig godt hvordan faren Karl laget flere munnstykker til tobakkspiper av to cm tykt pleksiglass som de fant i skogen.

Rudolf Biberger kom fra en katolsk familie i Straubing. Han ble født den 8. desember 1921, og var sønn av Kreszenz og Josef Biberger. Her vokste han opp i Seminargass 8 i lag med sin eldre søster, Anna Lehner - som døde i 2006. Etter vanlig skolegang meldte Rudi seg i lag med sin beste kamerat Rudi Sigl frivillige til Luftwaffe. Etter grundig flygeropplæring ble han raskt skipper på det store bombeflyet FW 200-C5 Condor. Etter 90 turer over London og England, ble han trolig beordret nordover. Det er klart han hadde både "Glück und Erfolg". Det var etter hvert ikke mange tyske bombecrew som overlevde sine oppdrag på kontinentet.

Josef (bror), Kreszenz (mor), Gertraud (niese), Anna (søster), Hildegard (svigerinne), Josef (far) og Rudolf

Biberger ble tildelt EK I og EK II (jernkorset) og Frontflugsplane in Silber. Hans hell og lykke i å bli sendt nordover, skulle ironisk nok bli hans skjebne. Men en må gå ut i fra at han var ganske bra fornøyd med å få være i Norge, noe han i følge familien også uttrykte i mai 1944 da han var hjemme i Tyskland siste gangen på perm. Flygere og andre tyske soldater på nordavsnittet hadde det trolig ganske så bra og fredelig i forhold til de som var både på øst- og vestfronten.

Familien Anton Biberger (nevø av Rudolf) drev et gårdsbruk gjennom flere generasjoner. Anton ble født den 5.mars 1943, og overtok etter hvert gården. I 2004 var han utsatt for et arbeidsuhell og ble uføretrygdet. Sønnen Heinrich (f. 08.07.1974) overtok. Jorda er nå forpaktet bort. Heinrich jobber innen elektronikk, men forvalter fortsatt skogen som tilhører gården. Våren 2007 ble neste generasjon født. Da fikk Tanja og Heinrich lille Antonia.

Foto: H.O.Løkken

Tanja Biberger (g.m Heinrich), Anton (nevø av Rudolf), Elisabeth (g.m Anton) og Heinrich (sønn av Anton og Elisabeth), - på Havstein i oktober 2005.

